

Asia: OPH-6433-2024

Lausuntopyyntö: Tekoäly varhaiskasvatuksessa ja koulutuksessa - lainsäädäntö ja suositukset

Lausunnonantajan lausunto

1. Miten hyvin suositukset ohjaavat koulutuksen järjestäjiä ja opetushenkilöstöä tekoälyn käytössä ja hyödyntämisessä?

Suosituksien tarjoavat hyvän ja tiiviin yleisen kehyksen tekoälyn käytölle ja korostavat vastuullisuutta, tietosuojaa, eettisyyttä ja läpinäkyvyyttä. Koulutuksen järjestäjän on tunnettava taustalla oleva lainsäädäntö, minkä perustalle tekoälysuositukset rakennetaan.

Suosituksien antavat koulutuksen järjestäjille ja opetushenkilöstölle linjaukset, mutta jäävät monin osin liian yleiselle tasolle. Kentällä kaivataan konkreettisempaa tukea, kuten käytännön malleja ja selkeitä ohjeita, jotka helpottaisivat suositusten jalkauttamista erityisesti pienissä ja resursseiltaan rajallisissa organisaatioissa.

Nykyisessä muodossaan suositukset jättävät runsaasti tulkinnanvaraa, ja koulutuksen järjestäjän vastuu on suuri. Tämä epävarmuus lisää varovaisuutta ja johtaa tarpeettomiin rajoituksiin tekoälyn hyödyntämisessä. Erilaiset ratkaisut eri organisaatioissa lisäävät opetuksellista epätasa-arvoa.

Tekoälyn kaikkiallisuutta voisi painottaa enemmän, tekoäly ei ole erillinen systeemi, joka erikseen otetaan käyttöön ja käyttäjä tietää sitä käyttävänsä.

2. Minkälaisia mahdollisia muutoksia ehdotatte suosituksiin?

Konkretian lisääminen: Suosituksiin tulisi lisätä käytännön esimerkkejä tilanteista, joissa tekoälyä käytetään tai suunnitellaan käytettävän. Esimerkiksi ikärajojen osalta kaivataan lisäohjeistusta. Jos ikäraja on esimerkiksi 13 vuotta, miten toimitaan 7. ja 8. luokkalaisten osalta, jotka täyttävät 13 vuotta eri vuosina.

Kansallinen yhteistyö: Tarvitaan yhteinen kansallinen vaikutusten arviointikehys (DPIA) tekoälyjärjestelmien käyttöönotolle. Tämä vähentäisi kunnille ja oppilaitoksille koituvaa hallinnollista taakkaa. Esimerkiksi Ilona IT:n GDPR-sovelluskirjaston kaltainen tietopankki voisi toimia tekoälyasioiden tietopankkina. Myös tekoälyn käytön eettiset ohjeistukset tulisi yhtenäistää kansallisella tasolla.

Tekoälylukutaito: Suosituksissa tulisi määritellä, mitä tekoälylukutaito tarkoittaa käytännössä. Miten henkilöstön ja oppijoiden lukutaito arvioidaan, ja mitkä ovat sen minimivaatimukset? Mitä on riittävä ymmärrys ja riittävä koulutustaso ja ketkä kaikki organisaatiossa on koulutettava? Esimerkiksi sijaiset, vaaditaanko heiltä samanlainen osaaminen kuin vakituiselta opetushenkilöstöltä? Kehitetäänkö valtakunnallista tekoälyajokorttia?

Ohjeistus EU-lainsäädännön huomioimiseen: Suositusten tulisi täydentyä EU:n tekoälyasetuksen etenemisen myötä ja tarjota selkeät linjaukset erityisesti tekoälylukutaitoon ja riskienhallintaan liittyen.

Päivittyvät suositukset: Suositusten tulisi olla jatkuvasti päivittyvässä muodossa, esimerkiksi verkkosivuna, jotta ne voivat joustavasti mukautua tekoälyn nopeaan kehitykseen.

Tekoälyn kouluttaminen: Suosituksissa on tarkennettava, mitä tarkoitetaan tekoälyn kouluttamisella ja millaisia rajoituksia siihen liittyy. Erityisesti on tarkennettava, tarkoittaako tekoälyn kouluttaminen sitä, että käyttäjät luovuttavat omien tietojensa käyttöoikeuden siten, että dataa voidaan hyödyntää tekoälymallien laajamittaiseen kehittämiseen, vai kattaako termi myös organisaation sisällä tapahtuvan erilaisten bottien ja tekoälyapurien opettamisen ja räätälöinnin.

3. Mitä muita huomioita teitte suosituksista?

Suosituksia on oppilaitoksissa odotettu, mutta niiden nykyinen muoto saattaa lamaannuttaa toimijat, koska konkreettiset apuvälineet ja selkeä ohjeistus puuttuvat. Suuret kaupungit saattavat kyetä rakentamaan omia linjauksia, mutta pienet organisaatiot jäävät ilman riittävää tukea.

Koulutuksen järjestäjät eivät voi vaikuttaa suuriin tekoälytoimittajiin. Vaikka suosituksissa painotetaan algoritmien läpinäkyvyyttä ja vinoumien tunnistamista, yksittäisillä koulutuksen järjestäjillä ei ole mahdollisuuksia vaikuttaa suuriin kansainvälisiin tekoälytoimittajiin. Tämä voi johtaa siihen, että käyttö joko estetään kokonaan tai hyväksytään ilman tarkempaa arviointia. (Esim. kohta 1.1.6).

Suosituksen laaja lakiviittauslista korostaa toimijoiden vastuuta, mutta samalla jättää heidät ilman selkeitä työkaluja lakien soveltamiseen käytännössä.

Nykyinen suositus jättää koulutuksen järjestäjät pitkälti itse arvioimaan tekoälyn käytön rajoja ja riskejä. Tämä voi johtaa tilanteeseen, jossa kunnissa tehdään hyvin erilaisia linjauksia.

Jos AI Act ei määrittele tekoälylukutaitoa tarkasti, suositusten tulisi paikata tämä puute ja tarjota koulutuksen järjestäjille konkreettinen toimintamalli lukutaidon kehittämiseen.

Tekoälyllä on pedagoginen merkitys: Suositusten tulisi ottaa selkeästi kantaa siihen, että tekoäly on myös oppimisen kohde, ei pelkästään opetuksen väline. Oppijoille tulee opettaa kriittistä suhtautumista tekoälyn tuottamaan tietoon.

4. Yhteenveto lausunnon keskeisistä sisällöistä.

Tekoälysuositukset tarjoavat hyvän lähtökohdan, mutta ne jäävät monilta osin liian yleiselle tasolle. Koulutuksen järjestäjät tarvitsevat konkreettisempia ohjeita ja esimerkkejä. Suositusten tulkinnanvaraisuus jättää koulutuksen järjestäjille suuren vastuun, mikä voi johtaa varovaisuuteen ja tarpeettomiin rajoituksiin tekoälyn hyödyntämisessä.

Tekoälylukutaito vaatii tarkempaa määrittelyä niin oppijoiden kuin henkilöstönkin osalta. On tärkeää linjata, mikä on riittävä osaamisen taso ja miten sitä arvioidaan sekä varmistaa, että koulutus on saavutettavissa kaikille opettajille, myös sijaisille.

On myös huomioitava tekoälyn pedagoginen merkitys: sen tulisi olla oppimisen kohde, ei pelkästään opetuksen väline.

Tekoäly on tullut jäädäkseen, ja sen vastuullinen hyödyntäminen koulutuksessa vaatii selkeitä linjauksia, ajantasaista ohjeistusta ja kansallista yhteistyötä. Päivittyvien ja käytännönläheisten suositusten avulla voidaan varmistaa, että tekoälyn käyttö on pedagogisesti perusteltua, turvallista ja tasa-arvoista kaikille oppijoille.

Honkonen Kaisa
Suomen eOppimiskeskus ry - Jäsenistö ja Digikilta-verkosto